

Розвиток музейної справи у Волинській області (1991-2010 рр.)

Розвиток музейної справи, зокрема на Волині, тісно пов'язаний з розбудовою державності в суверенній Україні. Проголошення незалежності спричинило звільнення музеїв від радянської заідеологізованості, зорієнтувало їх на світові загальнолюдські цінності. З 1991 р. у музейництві Волинської області відбулися значні зміни, які активізували роботу музейних працівників у науковому і культурному житті регіону. Подальша модернізація, ефективне керівництво вітчизняною музейною мережею можливе лише на підставі критичного та ґрунтовного дослідження набутого за роки незалежності досвіду та здобутків, що актуалізує вивчення обраної проблеми.

Виходячи з цього, метою дослідження є аналіз основних напрямів розвитку музейної справи у Волинській області за роки незалежності, визначення проблем, які потребують свого розв'язання.

Важливим етапом на шляху розбудови вітчизняного музейництва в умовах незалежності стала розробка і прийняття 29 червня 1995 р. закону «Про музеї та музейну справу», який визначив основні напрями музейної політики, засади і принципи функціонування музеїв.

Одним із пріоритетних напрямів роботи музеїв стала науково-дослідна діяльність. Про її результативність свідчить щорічне проведення за участі музейних закладів області низки конференцій. До багатьох малодосліджених проблем, зокрема, звернулися учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури» (2006 р.), щорічних історико-краєзнавчих конференцій з питань минулого і сучасного Волині. З 1994 р. Волинський краєзнавчий музей (далі – ВКМ) виступив організатором Міжнародної наукової конференції «Волинська ікона: дослідження і реставрація» та ін.

Значна робота проводиться музеями і щодо збирання та збереження пам'яток Музейного фонду України. Станом на 6 липня 2010 р. у музеях районної та міської комунальної власності Волинської області зберігалося понад 52,7 тис. експонатів основного фонду, а у музеях на громадських засадах – 53,7 тис. [4].

Для обміну набутим досвідом, популяризації регіональних пам'яток музеї Волині активно співпрацюють з іншими музейними закладами України (Львів, Київ, Дніпропетровськ, Рівне, Острог та ін.) та закордонними колегами (Республіка Польща, Республіка Білорусь, Королівство

Нідерланди та ін.). Важливими формами співпраці став обмін виставками, підготовка спільних тематичних виставок [3].

За роки незалежності музейниками Волині були налагоджені тісні зв'язки і з українською діаспорою. Завдяки дарункам її представників фонди музеїв поповнилися новими, раніше невідомими культурними цінностями (колекція українських марок 1920-1940-х рр. – Р. Дубиняк, Великобританія; першодруки творів В. Липинського, його Послужний список 1918 р. – Є. Липинська-Сендзеловська, Великобританія та ін.).

Для організації вивчення і збереження культурної спадщини краю музейні працівники залучають науковців, фахівців Державного архіву Волинської області, членів Волинського обласного товариства краєзнавців, Волинського фонду культури, культурно-освітніх та інших громадських товариств й організацій.

В останнє десятиріччя невід'ємним компонентом розвитку вітчизняної музейної справи стали інформаційні технології. З їхньою допомогою здійснюється популяризація зібраних колекцій, виставкової роботи волинських музеїв. Інформацію про них можна знайти в мережі Internet на web-сайтах «Історична Волинь», «VIP», «Волинські новини», «Музеї України» та ін. Музей Волинської ікони один з перших в Україні відзняв і розмістив в мережі Internet фільм про свою збірку [15].

Якісно змінилася і удосконалилася мережа музейних закладів області. Цей процес співпав з періодом «сплеску» національної самоідентичності й патріотично-культурного відродження, що тривав в Україні з кінця 1980-х – у першій половині 1990-х рр. [17]. На Волині ряд відділів обласного краєзнавчого музею стали самостійними установами. У 1991 р. відокремилися і перейшли в районне підпорядкування Лобненський музей партизанської слави і Володимир-Волинський історичний музей, в 1992 р. – Маневицький краєзнавчий і Ковельський історичний музеї. Згідно з рішенням Любомльської районної ради у 1993 р. на базі діючого народного було створено самостійний державний Любомльський краєзнавчий музей. В цьому ж році ліквідовано Музей атеїзму і натомість створено відділ ВКМ – Музей Волинської ікони. В 1994 р. повернуто на територію Луцького замку в Шляхетський будинок XVII ст. експозицію Картинної галереї (художній відділ ВКМ). Згідно наказу управління культури обласної держадміністрації від 29 травня 1995 р. створено меморіальний музей-садибу В'ячеслава Липинського в с. Затурцях Локачинського району з правами відділу ВКМ. З 2001 р. згідно Постанови Кабінету Міністрів України цей музей визнано пам'яткою історії національного значення. У цьому ж році Кортеліський історичний музей отримав статус самостійного комунального музею районного підпорядкування.

Продовжують розвиватися музеї, створені ще за часів УРСР: перший на Волині народний музей – Торчинський історичний (1960 р.), Іваничівський народний історичний музей (1975 р.) [12], Рокинівський музей історії сільського господарства Волині (де з 1990 р. діє перший на Волині скансен – експозиція музею просто неба) [18] та ін.

Нові історичні реалії, активний розвиток краєзнавства спричинили помітне поживлення у розбудові на Волині громадського музейництва, що свідчить про посилення інтересу широкого загалу громадськості до історичного минулого, традицій і побуту свого краю.

Враховуючи потреби суспільного розвитку та нові тенденції музейного будівництва, в 1990-х рр. на Волині було створено ряд нових музеїв, серед них: Устилузький музей Ігоря Стравінського (1990 р.) [16], Старовижівський народний краєзнавчий (1992 р.) [86], Нововолинський історичний (1998 р.) [13] музеї, Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки (1999 р.), Музей старовинної книги (2005 р.), Ківерцівський районний краєзнавчий музей (2009 р.).

В області нагромаджено позитивний досвід роботи музеїв при навчальних закладах. Аналіз їх діяльності підтверджує, що вони позитивно впливають на підвищення освітнього і культурного рівня учнівської та студентської молоді, сприяють залученню її до суспільно-корисної діяльності, формують глибокі почуття поваги до ратної (військової), трудової, культурної спадщини старших поколінь, заохочують до вивчення та збереження історико-культурних пам'яток народу, природи рідного краю, військово-патріотичних традицій.

Стабільною є динаміка розширення мережі музеїв такого виду: у 1998 р. на обліку в області перебувало 32 музеї, у 2001 – 47, 2004 – 102, 2007 – 137, 2009 – 141 [8].

Важливим центром діяльності музеїв у луцьких ВНЗ є Волинський національний університет імені Лесі Українки. У ньому функціонує 6 музеїв: Музей археології (збірка з 1977 р.) [21], Музей Лесі Українки (1985 р.) [10], Музей спортивної слави (1994 р.) [7], Геологічний музей (1998 р.) [2], Музей історії ВНУ (2002 р.), Музей етнографії Волині і Полісся (2010 р.).

Також з 2000 р. у Луцьку працює музей освіти Волині при Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти [14].

З'явився у Волинській області і ряд музеїв, створення яких засвідчило потяг краян до збереження та популяризації речей, пов'язаних з їхньою професійною діяльністю. Такими є: Аптека-музей (2002 р.) [20], Музей історії волинської бази «Укроптбакалія», СП «Волиньпак» та Корпорації ПАККО (2005 р.) [9], Музей історії органів внутрішніх справ Волині (2005 р.), Музей історії кінематографії і фотомистецтва (триває збір експонатів) [1].

У 2000 р. Кабінет Міністрів України затвердив перелік музеїв Волинської області та перелік музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України [6].

Мережа державних музеїв в області сьогодні налічує 13 комунальних (державних) музеїв, 51 музейний заклад на громадських засадах, з яких 10 – носять звання «Народний музей», 148 музейних закладів системи освіти, з яких 18 – носять почесне звання «Зразковий», де зберігається понад 200 тис. пам'яток матеріальної та духовної культури волинського краю основного фонду. Щорічно музеї Волині відвідує майже 250 тис. осіб [4].

З огляду на неминучі зміни сукупності вимог до усіх галузей музейної роботи – від нових проблем запропонованих суспільством, методів наукового дослідження і пізнання та технологій аж до питань оформлення і безпеки, актуальним залишається питання фахової кваліфікації музейних працівників.

Музейні працівники області беруть участь у дводенних семінарах-практикумах на базі Волинського краєзнавчого музею, де знайомляться з теоретичними курсами з актуальних проблем роботи музеїв і мають практичні заняття та майстер-класи; проходять навчання в інших музеях України та за кордоном, які організовує Інститут післядипломної освіти Державної Академії керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури і туризму України; проходять стажування на базі різних вітчизняних та закордонних музейних центрів. Також у Волинському краєзнавчому музеї для всіх музейних працівників проводяться заняття з професійного та правово-економічного навчання.

Створені у Волинській області умови й для підготовки музейних кадрів. А саме – у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на історичному факультеті з 2006 р. діє спеціальність «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури», яка готує спеціалістів, знавців музейної справи та експертів з музейних цінностей. Також історичний факультет співпрацює з музеями Луцька, в яких студенти проходять виробничу практику [11].

ВКМ спільно з кафедрою документознавства і музейної справи Волинського національного університету імені Лесі Українки з нагоди Міжнародного дня музеїв започаткував проведення музеєзнавчих круглих столів. 13 травня 2010 р. у Волинському краєзнавчому музеї проведено Перший круглий стіл «Музей як науково-дослідний та культурно-освітній заклад», в якому взяли участь працівники музею, викладачі кафедри,

студенти [19]. Також спільними зусиллями названих інституцій започатковано видання наукового збірника «Волинський музейний вісник» (на цей час видано вже два випуски).

Хоча музейна справа у Волинській області активно розвивається, все ж є кілька негативних факторів, що стають на заваді модернізації музейної галузі області. Подальшій розбудові музейної справи на Волині в сучасних умовах перешкоджає недостатнє фінансування галузі, що в першу чергу позначається на можливості розширення фондів. Також серед основних залишається проблема охорони музеїв. У складних економічних та політичних умовах вагомого значення набуває системна пропаганда культурних цінностей Волині, пошук і використання результативних форм їх популяризації як серед населення краю, так і серед іноземних туристів.

Таким чином, музейними працівниками Волині у досліджуваний період проведена значна за обсягами і досягнутими результатами робота щодо збереження, вивчення і популяризації регіональних пам'яток. Вимагають подальшого вдосконалення музейне законодавство, контроль за його дотриманням, покращення фінансування музейної справи.

Література

1. Белов В. Музею історії кіно – бути! // Луцький замок. – 2007. – 27 грудня. – С. 4.
2. Бельський Г. В., Демчик В. В. Чарівне царство мінералів. – Луцьк: Ініціал, Ред. вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 48 с.
3. Бондаренко Г. Створення і діяльність регіональних музеїв Волині та їхня роль у збереженні пам'яток (1939 р. – початок ХХІ ст.) / Г. Бондаренко // Замосцько-Волинські музейні зошити: матеріали наукової конференції / ред. П. Кондрачок. – Замосць : GAUDIUM, 2006/2007. – Т. IV. – С. 191-217.
4. В обласній раді відбулися громадські слухання про стан музейної справи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volynrada.gov.ua/news/v-oblasnii-radi-vidbulisya-gromadski-sluhannya-pro-stan-muzeinoyi-spravi>.
5. Войток Н. Історія створення історичного музею міста Нововолинська // Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник. Вип. 3. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Луцьк-Колодяжне, 18-19 травня 2004 р. – Луцьк, 2004. – С. 28-29.
6. Волинський музейний вісник: Законодавчі та нормативні засади діяльності музейних закладів / упр-ня культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейної справи ВНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Слюк. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – 350 с.
7. Волинський національний університет ім. Лесі Українки (ВНУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.osvita.com.ua/ua/-universities/39/>.
8. Грабинська Л., Хмелярська Л. Розвиток музейної справи в закладах освіти Волинської області // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Волинська обласна

організація Національної спілки краєзнавців України. Матеріали до відзначення 20-річчя від часу створення. Спеціальний випуск. – Луцьк, 2009. – С. 234-237.

9. Григоренко С. Магазины усюди? Ще б ПАК! // Віче. – 2005. – 23 червня. – С. 3.

10. З історії створення музею Лесі Українки у ВДУ // Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури. – Луцьк, 2001. – С. 112-114.

11. Кальченко Ю., Марчук Т. Молоде покоління музеєзнавців на Волині // Наш університет. – 2009. – 20 жовтня. – Ч. 9 (40). – С. 18.

12. Куль Л. З історії створення та діяльності Іванічівського народного історичного музею // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України. Матеріали до відзначення 20-річчя від часу створення. Спеціальний випуск. – Луцьк, 2009. – С. 229-234.

13. Лестовнича Л. Відкриті двері для всіх // Минуле і сучасне Волині і Полісся. Старовижівщина з глибини століть: Наук. зб. Матеріали XXVIII Волинської обласної історико-краєзнавчої наукової конференції, 20-21 червня 2008 року. – Луцьк. – Вип. 28. – 2008. – С. 227-228.

14. Маслай Г. С. Про створення волинського музею освіти // Минуле і сучасне Волині. Краєзнавство: історія, здобутки, перспективи. Тези доповідей та повідомлень II регіональної «Велика Волинь» і VI обласної історико-краєзнавчої конференції 8-10 жовтня 1992 року. – Луцьк. – 1992. – С. 60-62.

15. Музей волинської ікони. Телерадіокомпанія «Глас» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rus.glas.org.ua/projects/teleexcursions /MUZEY_VOLINSKOY_IKONI.html.

16. Огнєва О. Д. Будинок серед алей: Музей Ігоря Стравінського в Устилузі / О. Д. Огнєва. – Луцьк: Волинська обл. друкарня, 2006. – 56 с.

17. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 428 с.

18. Середюк О. М. Скарбниця історії Волині: Історико-краєзнавчий нарис. – Луцьк: Надстир'я, 1998. – 124 с.

19. Силюк А. Перший круглий стіл «Музей як науково-дослідний та культурно-освітній заклад» // Волинський музейний вісник: вип. 2. / Упр-ня культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музей, справи ВНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 3.

20. Якименко М. У музей... по здоров'я // Голос України. – 2005. – 8 листопада. – С. 22.

21. Яценко Т. Історія та сьогодення Музею археології ВНУ імені Лесі Українки // Волинський музейний вісник / Упр-ня культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музей, справи ВНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. – Вип. 2. – Луцьк, 2010. – С. 23-26.